

THƯ VIỆN PHỤC VỤ NGƯỜI KHIẾM THỊ

Hiện nay, trên thế giới có 161 triệu người mù và khiếm thị một phần có nhu cầu đọc sách và thông tin như người bình thường; họ cũng có nhu cầu học suốt đời, nhu cầu giải trí cũng như đóng góp cho xã hội. Tuy nhiên, 95% sách trên thế giới hiện nay không được xuất bản để phục vụ người khiếm thị dưới các định dạng chữ nổi Braille, chữ in cỡ lớn, âm thanh kỹ thuật tương tự hoặc âm thanh kỹ thuật số. Tình trạng này diễn ra trên toàn thế giới, từ các nước nghèo nhất đến các nước giàu nhất. Cho đến nay, người ta cũng chưa thể xác định nhu cầu đọc sách của người khiếm thị ở mức nào là phù hợp. Một trong số các nguyên nhân là do chi phí chuyển đổi các ấn phẩm sang định dạng khác còn quá cao, bất chấp sự tiến bộ của khoa học và công nghệ. Một rào cản khác là bản quyền tác giả trong chia sẻ nguồn lực thông tin.

Hiện nay, có nhiều cơ hội mở ra cho việc cung cấp thông tin cho người khiếm thị, đồng thời với việc cung cấp thông tin cho người bình thường thông qua mạng thông tin Internet. Cơ

hội là như vậy, song thực tế lại khác. Kết quả khảo sát do Ủy ban về quyền của người khuyết tật Anh thực hiện năm 2004 cho thấy, 81% website trên thế giới hiện nay thậm chí không đáp ứng các tiêu chuẩn truy cập cơ bản. Những người không có khả năng đọc sách đang bị tụt hậu đối với thế giới trong lĩnh vực tiếp cận máy tính. Đi kèm với các công nghệ hỗ trợ là giá thành của máy tính. Giải pháp mã nguồn mở có thể giúp làm giảm giá thành, song hình như công nghệ mã nguồn mở chưa thực sự được áp dụng trong lĩnh vực này.

Với các công nghệ mới và rẻ hơn, mô hình sao chép truyền thống có thể được thay thế bằng mô hình mới, nhờ đó, bất kỳ cuốn sách nào cũng có thể được xuất bản và phát hành dưới dạng định dạng phù hợp với nhu cầu của độc giả. Kết quả là có thể đáp ứng 100% nhu cầu của độc giả, không phụ thuộc vào số lượng sách được chuyển đổi. Tuy nhiên, việc thực hiện đầy đủ ý tưởng này còn ở phía trước, ngay cả đối với các nước công nghiệp phát triển. Ở hầu hết các nước trên thế

giới hiện nay, các nhà xuất bản còn tỏ ra lưỡng lự trong việc uỷ thác sách cho các thư viện phục vụ người khiếm thị.

Nhiệm vụ

Những người khiếm thị có quyền tiếp cận sách báo và thông tin như người bình thường. Sứ mệnh của Thư viện phục vụ người khiếm thị là khuyến khích việc phát triển các dịch vụ thư viện phục vụ người khiếm thị. Thư viện phục vụ người khiếm thị là các tổ chức duy nhất, không chỉ cung cấp các dịch vụ thông tin và thư viện mà còn chịu trách nhiệm xuất bản sách dưới định dạng phù hợp với người khiếm thị. Nếu không có hoạt động này, các thư viện sẽ không có sách lưu trữ, vì ở hầu hết các nước thị trường thương mại sách cho người khiếm thị rất hạn chế.

Trước đây, các thư viện như vậy có xu hướng tập trung chủ yếu cho nhu cầu của người khiếm thị, do đó khi bộ phận này của thư viện ra đời, đã được đặt tên là "Thư viện phục vụ người khiếm thị". Với xu hướng tăng lên hàng năm, nhiều thư viện phục vụ người khiếm thị đã nhận thức được rằng, các kỹ năng và sự

phục vụ của họ đã phát huy tác dụng đối với đối tượng độc giả đặc biệt này. Trong một số trường hợp, thực tế này được phản ánh thông qua các tên gọi như: Dịch vụ thư viện quốc gia cho người khiếm thị và khuyết tật ở Mỹ; Thư viện chữ nổi Braille và sách kể chuyện (TPB) (Thụy Điển). Thực tế cho thấy, các thư viện phục vụ người khiếm thị đã nhận thức được giá trị thông qua việc mở rộng phạm vi phục vụ.

Các thư viện phục vụ người khiếm thị chia sẻ nhận thức chung với các ưu tiên của IFLA, bao gồm:

- Ủng hộ vai trò của các thư viện trong xã hội;
- Thúc đẩy tri thức, phong trào đọc sách và học tập suốt đời;
- Cung cấp sự tiếp cận không hạn chế với các nguồn thông tin;
- Cân bằng quyền sở hữu trí tuệ của các tác giả với nhu cầu của người đọc;
- Thúc đẩy việc chia sẻ nguồn lực thông tin;
- Phát triển chuyên ngành thư viện;
- Thúc đẩy việc xây dựng các tiêu chuẩn, hướng dẫn và thực hành;
- Đưa các thư viện tham gia thị trường công nghệ.

Các mục tiêu

Phối hợp với các tổ chức đối tác trong việc xây dựng thư viện toàn cầu cho người khiếm thị

Phối hợp làm việc với đối tác chiến lược là Consortium DAISY nhằm thu thập các báo cáo từ các cuộc họp của Consortium này và cung cấp thông tin đầu vào cho quy trình lập kế hoạch chiến lược của Consortium DAISY.

Đưa các dự án thư viện toàn cầu với sự thoả thuận của các thành viên Consortium DAISY ra diễn đàn Microsoft tháng 11/2004, bao gồm: Ưu tiên cho kế hoạch làm việc phối hợp; tìm kiếm liên minh; tiếp xúc và hợp tác với các nhà xuất bản; quản lý bản quyền kỹ thuật số; phổ biến các ngoại lệ ở cấp độ quốc tế; nhận thức và bảo đảm an toàn cho tài trợ; tăng cường các bộ sưu tập hợp tác; xây dựng giao diện chuẩn cho hệ thống cung cấp điện tử CNIB nhằm tăng cường khả năng sử dụng trong các thư viện phục vụ người khiếm thị; chia sẻ nội dung thông tin và tích hợp với các nguồn thông tin của các thư viện khác.

Tăng cường quan hệ song phương và đa phương và các dịch vụ cung cấp giữa các thư viện phục vụ người khiếm thị và giữa các

thư viện cho người khuyết tật và các thư viện khác, bao gồm: khuyến khích việc chia sẻ nguồn lực thông tin giữa các thành viên và hỗ trợ các tiểu nhóm thuộc khối các nước nói tiếng Pháp.

Thiết lập và hỗ trợ các hướng dẫn và thực thi các dịch vụ thông tin và thư viện

- Các thư viện xuất bản cho người khiếm thị trong thời đại thông tin: ban hành hướng dẫn năm 2005.

- Phát triển và xây dựng hệ thống thư viện số tích hợp: ban hành hướng dẫn năm 2005.

- Nếu được phép, kể cả sự cho phép của IFLA, sẽ tiến hành điều tra và đưa ra các tiêu chuẩn biên mục đối với các nguồn thông tin dưới dạng định dạng dễ tiếp cận: Tham khảo đặc biệt theo các tiêu chuẩn của Consortium DAISY; xem xét sự xuất hiện của các tiêu chuẩn mới, ví dụ FRBR; thu thập và đưa ra công khai các ví dụ về kinh nghiệm thực thi tốt nhất.

- Tập hợp các biện pháp do các thư viện phục vụ người khiếm thị đã sử dụng trong thực tế (Dự án START) năm 2005.

- Đóng góp cho Dự án EUAIN về thông tin có thể tiếp cận dễ dàng/về các nhà xuất bản thông qua việc

cung cấp thông tin về kinh nghiệm thực tế và các vấn đề hiện tại và đánh giá các đề xuất của EUAIN.

- Thường xuyên tổ chức các hội nghị, hội thảo chuyên ngành, ví dụ Hàn Quốc 2006, Nam Phi 2007 và bảo đảm rằng, tất cả các hội nghị và hội thảo đều có nội dung sử dụng các công nghệ mới.

- Hợp tác với các bộ phận khác của IFLA nhằm cung cấp các tiêu chuẩn đầu vào chủ yếu.

- Thúc đẩy việc tiếp cận các website: Rút ra những kinh nghiệm thực tế hữu ích và vận động hành lang để ban hành các tiêu chuẩn ở cấp quốc gia.

- Tác động đến IFLA trong việc đưa ra các sản phẩm như các xuất bản phẩm, các sự kiện và các website, có thể dễ dàng tiếp cận và được coi là mô hình kinh nghiệm thực tế của các thư viện trên thế giới.

Tiếp thị và ủng hộ các dịch vụ thư viện cho người khuyết tật

- Tiếp thị các dịch vụ thư viện cho các khách hàng thông qua các tổ chức, chủ yếu là Hiệp hội người khiếm thị thế giới và Ủy ban về quyền tác giả và quyền đọc sách thuộc Hiệp hội, chịu trách nhiệm liên lạc với IFLA và DAISY.

- Thúc đẩy việc tiếp cận

các vấn đề của các thư viện thông qua IFLA và các cơ quan trực thuộc, các thành viên và thông qua các tổ chức quốc tế khác nhằm:

- Xây dựng một kế hoạch tiếp thị trên cơ sở các thư viện phục vụ người khiếm thị trong thời đại thông tin;

- Thúc đẩy các vấn đề liên quan đến việc tiếp cận thông qua các tổ chức quốc tế của Liên hợp quốc và các chính phủ quốc gia;

- Hợp tác với WBU nhằm hỗ trợ việc làm cho người khiếm thị và mở rộng các nguyên tắc tương tự trong lĩnh vực truyền thông;

- Phối hợp với các tổ chức quốc tế chủ yếu là WIPO và IPA soạn thảo các thỏa thuận với các nhà xuất bản và các cơ quan bản quyền để xuất bản và cho phép các thư viện phục vụ người khuyết tật, trong đó có việc cấp các giấy phép đặc biệt và sự nhượng quyền của các nhà xuất bản điện tử;

- Đóng góp cho Hội nghị thượng đỉnh về xã hội thông tin (WSIS) nhằm bảo đảm rằng các nhu cầu của người khuyết tật được đáp ứng.

- Ủng hộ các thư viện phục vụ người khiếm thị ở các nước đang phát triển thông qua việc xây dựng dự án ở Nigeria; hợp tác với ALP; khuyến khích các thư viện đăng ký vào danh sách

các cơ quan gửi qua bưu điện và duy trì mối quan hệ công tác với với Tổ chức Force Foundation.

- Xuất bản hai số bản tin hàng năm bằng tiếng Anh, tiếng Nga và Tây ban Nha trên website.

Khuyến khích công tác đào tạo và tăng cường nhân viên cho các thư viện phục vụ người khiếm thị

- Tạo cơ hội cho các nhân viên tham gia các hội nghị, các cuộc gặp gỡ, các nhóm công tác và hội nghị từ xa. Tiến hành điều tra các cơ hội tài trợ thông qua ALP, tài trợ hội nghị...

- Hoàn thành các dự án do Tổ chức Ulvercroft Foundation tài trợ và tìm kiếm khả năng mở rộng dự án.

- Tăng thêm số lượng các thành viên cũng như hoạt động của thư viện phục vụ người khiếm thị: Sử dụng mạng của DAISY là kênh thông tin và chuẩn bị cho việc kết nạp các thành viên.

- Tăng cường chia sẻ thông tin và hợp tác với các cơ quan của IFLA.

Hồng Khanh Lược dịch

Nguồn: Library for the Blind Section: Strategic Plan 2006-2007, IFLANET, 18/01/2006